

„Fizinis panašumas yra viena, bet mes – skirtingi žmonės“, – sako Vlado Putvinskio-Pūtvio provaikaitis Stasys Pūtvis, bet žvelgdamas į jį išties gali pamanyti, kad sutikai ano meto bajorą, dvarininką, visuomenės ir kultūros veikėją, rašytoją, knygnešį, žuvininkystės pradininką Lietuvoje, vieną iš Lietuvos šaulių sąjungos įkūrėją bei ideologą.

Vaikystė šalia įžymybių

„Tas panašumas į prosenelį išryškėjo tik su mano brandžiu amžiumi. O jaunystėje, man atrodo, nei kiek nekvepėjo panašumu į Vladą Putvinskį-Pūtvi. Kita vertus, daugiausiai jo nuotraukų išlikę būtent iš brandesnio amžiaus“, – svarsto Stasys ir sako specialiai tikrai nesistengęs supanašėti su garsiuoju savo proseneliu.

Kauniečiai gerai žino V. Putvinskio-Pūtvio vardu pavadintą gatvę Kauno centre, Naujamiestyje, kur būta ir iškiliojo Vlado Putvinskio-Pūtvio namų, o visai netoliese, Laisvės alėjoje, 1926-ųjų spalį įsikūrė ir jo idėjiškai subrandinta bei 1919 m. įkurta Lietuvos šaulių sąjunga. Kauno gatvėmis kasdien vaikšto ir V. Putvinskio-Pūtvio provaikaitis Stasys.

Nors augo jau sovietmečiu, apie tai, kad prosenelis Vladas Putvinskis-Pūtvis buvo nusipelnęs Lietuvai žmogus ir Šaulių sąjungos įkūrėjas, Stasys iš savo šeimos žinojo nuo pat sąmoningos vaikystės. „Išskirtinė pagarba jam šeimoje vyravo. Ir aš kaip vaikas tai jaučiau nuo pat mažumės, – į vaikystės prisiminimus sugrįžta Stasys Pūtvis. – Savo senelio Stasio Pūtvio-Putvinskio nepažinau – jis žuvo lageryje, tuomečiame Gorkyje. Senelio trūkumą atpirko mano močiutė Darija Dalė Zubovaitė-Putvinskienė-Pūtvienė, kuri mane faktiškai išgelbėjo nuo sovietinio vaikų darželio: prižiūrėjo, auklėjo, lavino“.

S.Pūtvis puikiai pamena, kaip močiutė jį visur vedavo kartu, o bendraudavo su išskirtiniais žmonėmis, to meto šviesuoliais: nuolat lankydavosi dailininko, kolekcininko, visuomenės veikėjo Antano Žmuidzinavičiaus ir jo žmonos gydytojos stomatologės, buvusios šaulių moterų vadės Marijos Putvinskaitės-Žmuidzinavičienės namuose; pas Mikalojaus Konstantino Čiurlionio žentą, architektūros ir architektūros istorijos patriarchą, Vladimirą (Vladį) Zubovą ir jo žmoną Danutę Čiurlionytę-Zubovienę; pas muziejininkę Valeriją Čiurlionytę-Karužienę, dainininkę Beatricę Grincevičiūtę, gamtininką Tadą Ivanauską.

„Visi jie jau buvo brandaus amžiaus, bet man, vaikui, turėjo tikrai labai didelės įtakos. Iki šiol prisimenu tą išpūdį. V. Čiurlionytė-Karužienė tiesiogiai supažindino su savo brolio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūryba. A. Žmuidzinavičius vedavo į M. K. Čiurlionio galeriją, rodė savo dovanotus liaudies kūrybos rinkinius ir į sąmonę įdiegė, kad visas Lietuvos menas remiasi liaudies kūryba. Tuos dalykus jau nuo mažų dienų gerai suvokiau“, – prisiminimais dalijasi Stasys Pūtvis, kurio asmenybei formuojantis svarus buvo ir prosenelio

žodis, nors gyvai juodviem susitikti nebuvo lemta.

„Teko mokytis apie sovietinį komunizmą ir kitus panašius dalykus, o namuose skaitydavau Vlado Putvinskio-Pūtvio raštus, kurie man ypač akivaizdžiai rodė, kad visas tas sovietinis mokslas yra visiška fikcija, propagandinė teorija be jokio moralinio pagrindo. Sovietmečiu daugelis žmonių gyveno dvilypį gyvenimą, nes protestuoti kažkaip akivaizdžiai prieš tą brukamą ideologiją buvo neįmanoma: reikėjo oficialiai lyg ir pripažinti, o iš tikrųjų gyventi vadovaujantis visai kitokiomis vertybėmis“, – nelengvą laikmečio dilemą atskleidžia pašnekovas.

Gimęs toli nuo Lietuvos

Stasys Pūtvis – tremtinių vaikas, gimęs toli nuo Lietuvos, Jakutske, kur susipažino ir susituokė jo tėvai Rimantas ir Irena. Į Sibirą jie buvo ištremti iš skirtingų Lietuvos vietovių, o šeimą sukūrė jau tuomet, kai buvo išleisti iš lagerio Lenos žiotyse.

„Buvau devynių mėnesių, kai 1957 m. tėvai su manimi grįžo į Lietuvą. Visa mano sąmoninga vaikystė prabėgo Kaune. Senelis iš tėčio pusės Stasys Pūtvis buvo savanoris, po to – žemės ūkio ministras, o mamos tėtis Pranas Tamulevičius – Lietuvos kariuomenės karininkas, tarnavo Vytenio pulke, turėjo kapitono laipsnį, irgi buvo ištremtas, bet grįžo iš Sibiro“, – apie savo šaknis pasakoja garsios giminės palikuonis.

Savo gyvenimą susiejęs su architektūra, Stasys Pūtvis neslepia – rinktis architektūros studijas paskatino giminaičiai: jau minėtas Vladys Zubovas, Rimgaudas Slavinskas. Baigęs tuometį Vilniaus inžinerijos ir statybos institutą, Stasys grįžo į Kauną ir dirbo Politechnikos institute, po to – „Komprojekte“. Prasidėjus Atgimimui, aktyviai įsitraukė į Persitvarkymo Sąjūdžio veiklą, dalyvavo steigiamajame suvažiavime.

Kartu su politinėmis permainomis, keitėsi ir Stasio Pūtvio darbinė veikla. „Architektas Alfredas Jakučiūnas pakvietė į tuo metu steigiamą Kultūros paveldo skyrių prie Kauno savivaldybės. Iš praktikuojančio architekto perėjau į paveldosaugą – tai buvo toks kultūrinis Sąjūdžio pasireiškimas, o aš tuo metu geriausiai ir įsivaizdavau savo veiklą šioje srityje. Kartu ir projektavau, rūpinausi paminklais, kapų priežiūra. Daug bendradarbiau su Jonu Varanavičiumi, kuris vadovavo įmonei „Palikimas“. Ji buvo įsteigta siekiant tvarkyti ir prižiūrėti Lietuvos karinį paveldą. Daug nuveikta šioje srityje. Apie dvejus metus pats vadovavau „Palikimo“ įmonei, bet 1999 m. finansavimas nutrūko, įmonė kultūros viceministro Naglio Puteikio buvo likviduota. Vėl grįžau į Kauno miesto savivaldybės Urbanistikos skyrių, dirbau seniūnijos architektu iki darbinės veiklos pabaigos“, – pasakoja pašnekovas.

Architektūrinis reveransas saviškiams

Stasys Pūtvis ne tik nuo vaikystės žinojo apie savo prosenelio darbus ir nuopelnus – jis sukūrė ir Vladui Putvinskiui-Pūtviui skirtą paminklą, kuris 2019-ųjų rugsėjį, minit Lietuvos šaulių sąjungos atkūrimo 30-metį, buvo atidengtas Kelmės centre, greta Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios. Vienas iš Šaulių sąjungos įkūrėjų ir ideologas Vladas Putvinskis-Pūtvis palaidotas Kelmės kapinėse.

„Tikslingai siekiau to. Ne tik projektavau – kartu su Vytautu Dudėnu ir Stasiu Ignatavičiumi inicijavome, kad apskritai toks paminklas atsirastų. Labai džiaugiausi, kad skulptorius Stasys Žirgulis sutiko bendradarbiauti. Jis man buvo didelis autoritetas. Tai buvo širdžiai artimas ir malonus darbas“, – rezultatu džiaugiasi architektas, nemenkai pakovojęs ir dėl to, kad ant Laisvės al. 34-uoju numeriu pažymėto pastato Kaune, kur ir šiandien įsikūrusi centrinė Lietuvos šaulių sąjungos būstinė, atsirastų Vladui Putvinskiui-Pūtviui skirta atminimo lenta.

„Skulptoriaus Stasio Žirgulio ir Danutės Rūkienės, kuri tuo metu buvo Pavadinimų sumanymo ir atminimo įamžinimo komisijos narė, dėka pavyko įtraukti šį darbą į Kauno miesto savivaldybės tvirtinamą programą, ir 2014 m. lenta buvo atidengta“, – prosenelio įamžinimu džiaugiasi pašnekovas, projektavęs ir Kauno Aukštųjų Šančių karių kapinėse pastatytą paminklą karininkams, žuvusiems nuo sovietinio ir nacistinio genocido. „Ten įamžintas ir mano senelis Stasys Pūtvis“, – priduria architektas.

Pakeistų raidžių istorija

Stasys prisistato pavarde Pūtvis, kaip ir jo tėvas bei senelis. Natūraliai kyla klausimas, kur dingio prosenelio Putvinskio pavardė?

Provaikiaičio teigimu, pavardės pakeitimas ir jos sulietuvinimas tarpukariu buvo ganėtinai populiarus reikalas. „Daugybę metų buvo Putvinskiai, mano prosenelis Vladas taip pat buvo Putvinskis. Tautiškumo vajaus metu Putvinskiai tapo Pūtviais. Pagrindinis iniciatorius buvo mano senelis Stasys. Kai baigė ministro kadenciją Vyriausybėje, rinko medžiagą apie savo protėvius, ir priėjo išvadą, kad reikia pakeisti savo pavardę. Tą jis galutinai padarė 1939 m., praktiškai priešpaskutiniaisiais metais prieš suėmimą. Tą patį padarė ir jo brolis Vytautas. Ir visi į Sibirą buvo ištremti jau su dviem pavardėmis Putvinskis-Pūtvis – kad būtų aiškiau, kas tokie“, – apie pokytį pasakoja S. Pūtvis.

Jo dėdės Vytauto, senelio Stasio brolio, šeimos situacija susiklostė kiek kitaip: gyvenant tremtyje „ū“ raidė pavardėje dingio, nes kirilica neturi tokios raidės, o grįžus į Lietuvą

dokumentuose lietuvių kalba buvo įrašyta pavardė Putvis – pagal rusiškąją versiją. „Visi Vytauto palikuonys tapo Putviais. Mano tėvas Rimantas principingai išsireikalavo, kad būtų įrašyta „ū“ – taip, kaip originale, pagal senelio Stasio pavardę Pūtvis“, – paaiškina pašnekovas.

Anot jo, senelis Stasys Putvinskis-Pūtvis net su kalbininkais tarėsi dėl pavardės rašybos mat Pūtvio pavardė kildinama nuo vietovės Pūtvė pavadinimo Šilalės rajone. Buvo ir piliakalnis Pūtvė, viena svarbesnių XIV a. pradžios lietuvių pilių Karšuvos žemėje. „Remiantis istoriniais šaltiniais, XIV a. puolė kryžiuočiai, ir istoriniuose šaltiniuose net keletas paminėjimų apie Pūtvės pilį yra. Nuo tos vietovės – ir pavardė. Be to, protėvis Petras Putvinskis, kilęs iš Pūtvės, 1780m. atėjo užkuriom į Šilo Pavėžupį, į Graužikų dvarą, nes vedė Radavičiūtę, ir nuo to laiko Pūtvių istorija siejama su šiuo Žemaitijos kraštu“, – protėvių istoriją gerai žino Stasys Pūtvis.

Šaulys - ne dėl reklamos

Stasys Pūtvis taip pat yra davęs šaulio priesaiką, tačiau niekada to perdėm neakcentavo ir iš to reklamos sau nesidarė. „Nes niekada nenorėjau tapti gyvu paminklu proseneliui. Tai mane trikdė, ir stengiausi išvengti šito“, – priežastį atskleidžia Šaulių sąjungos ideologo provaikaitis.

Kol Stasys buvo jaunesnis, savotišku giminės ir šeimos atstovu buvo jo tėvas Rimantas Pūtvis – savaime suprantama, kad Pūtvių šeimos atstovo šaulių aplinkoje reikėjo. „Ir dabar dar stebina, kad kai kurie žmonės mane tapatina su Vladu Putvinskiu-Pūtviu. Fizinis panašumas yra viena, bet mes – skirtingi žmonės, visiškai skirtingos ir mūsų veiklos: visada save laikiau architektu, o idėjiškai priklausau šaulių gildijai“, – sąsają su prosenelio iškeltomis idėjomis nubrėžė Stasys, priklausantis ir Vlodo Putvinskio-Pūtvio klubui, kuris buria vieno iš Šaulių sąjungos įkūrėjų palikuonis, organizacijos atkūrėjus bei šaulius-veteranus.

Stasys Pūtvis neslepia – 2023 metai jam ypatingi, nes šiemet minimos 150-osios Vlodo Putvinskio-Pūtvio gimimo metinės, o ir prabėgus tiek laiko garsusis jo prosenelis prisimenamas, gerbiamas, šauliškumo idėjos išgyvena aukso amžių. „Manychiau, kad Vlodo Putvinskio-Pūtvio iškeltos idėjos, pilietiškumo žadinimas ir jo įkurta Šaulių sąjunga – ypač svarbi šiuo metu, Rusijos agresijos akivaizdoje. Susitelkimas ir piliečių dalyvavimas pasipriešinime, piliečius vienijanti, tautinė patriotinė ideologija būtina tautos išlikimui. Tai šiandien išskirtinai svarbu. Be Putvinskio, mano supratimu, daugiau niekas nieko panašaus ir nesukūrė“, – įsitikinęs Stasys Pūtvis.

Jis neabejoja, kad kiekvienam piliečiui derėtų paskaityti Vlado Pūtvinskio-Pūtvio raštus, ir tikisi, kad artimiausiu metu istoriko Mindaugo Nefo iniciatyva šie raštai bus naujai išleisti ir labiau pasiekiami visuomenei. „Turint tokią ideologinę bazę, ja privalu naudotis. Ir tai svarbu ne tik Šaulių sąjungai, tai svarbu kiekvienam Lietuvos piliečiui, ypač kai dabar tiek daug kalbama apie pilietiškumo ugdymą ir jo svarbą“, – priduria pašnekovas.

Paklaustas, ar norėtų šiandien susėsti su savo proseneliu ir pasikalbėti, Stasys Pūtvis sako tokios iliuzijos neturintis. „O dvasiškai ryšį su juo jaučiau nuo pat vaikystės visada, nes tai, ką jis sukūrė ir paliko, giliai manyje yra įskiepyta, ir jau niekada nuo to nepabėgsiu. Tas vidinis ryšys su juo egzistuoja nuolat“, – sako Vlado Putvinskio-Pūtvio provaikaitis.

Valdo Kilpio nuotr.

Papildoma informacija:

Birželio 24-ąją švenčiama Šaulio diena, o birželio 27-ąją minima Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo diena.

Lietuvos šaulių sąjunga (LŠS) yra valstybės remiama savanoriška, pilietinės savigynos visuomenės organizacija, stiprinanti valstybės gynybinę galią, ugdanti pilietiškumą ir tautinį sąmoningumą, plėtojanti valstybės gynybos švietėjišką veiklą, teikianti pagalbą policijai ir civilinei saugai.

Tai unikali, analogų neturinti organizacija, nes LŠS vienija valstybės gynybai ir gyvenimui neabejingus asmenis. Šauliai veikia pagal LR Seimo priimtą atskirą organizacijos įstatymą ir statutą. Nepaisant tiesiogiai iš valstybės institucijų skiriamų užduočių, LŠS yra laisvų, savo laiką Tėvynės gynybai ir stiprinimui skiriančių žmonių organizacija.

Kiekvienas Lietuvos pilietis savanoriškai gali tapti organizacijos nariu ir save realizuoti veikdamas karybos, sporto ir kultūros srityse. Šauliškoms idėjoms visoje Lietuvoje šiandien neabejingi apie 14 tūkst. piliečių nuo 11 metų amžiaus.

Kontaktinis asmuo –

Lietuvos šaulių sąjungos Komunikacijos skyriaus vedėja Aušra Garnienė

Šaulys S. Pūtvis: „Niekada nenorėjau tapti gyvu paminklu
proseneliui“

Mob. tel.: +370 616 27810, el. paštas: ausra.garniene@sauliusajunga.lt

